

BIBLIJA NIJE UDŽBENIK ASTRONOMIJE, A ZEMLJA NIJE RAVNA PLOČA

Josip Faričić

(Odjel za geografiju Sveučilišta u Zadru)

Sažetak predavanja

Čovjek je tijekom prošlosti postupno spoznao prostor u kojem živi i djeluje. Još su stari Grci pretpostavljali da Zemlja ima oblik kugle, a to je mišljenje bilo uvriježeno i u srednjem vijeku. To je negirano u mnogim dijelima napisanim u 19. i 20. st. u kojima je, bez argumenata, stvoren mit o negativnom utjecaju Crkve na poimanje oblika Zemlje, iako su mnogi srednjovjekovni pisci, uključujući i vodeće teologe (npr. Euzebije iz Cezareje, Augustin, Izidor iz Sevilje, Albert Veliki, Toma Akvinski i dr.), kada su spominjali Zemlju, o njoj pisali kao o nebeskom tijelu u obliku kugle, bez obzira na to što su neki među njima (npr. Augustin) bili sumnjičavi, referirajući se na neka antička geografska djela, u postojanje antipoda.

Tijekom novog vijeka usavršavali su se astronomski i geodetski instrumenti i metode pa je postupno slika o obliku Zemlje precizirana. No, to se nije zbivalo bez stranputica i pogriješaka. Tako se, primjerice, krajem 17. st. javilo pitanje ima li Zemlja oblik nalik naranči ili nalik limunu, tj. je li spljoštena na polovima ili na ekvatoru. U kasnijim razdobljima utvrđeno je da oblik Zemlje nije moguće poistovjetiti s nekim jednostavnim geometrijskim tijelom. Među prvima to je utvrdio svećenik i veliki hrvatski znanstvenik Ruđer Josip Bošković (koji je napisao više rasprava o Zemljinu obliku referirajući se na mnoge antičke izvore, ali i na njemu aktualna djela vodećih europskih znanstvenika), a više od stoljeća nakon njega njemački znanstvenik Johann B. Listing oblik Zemlje je nazvao geoidom, tijelom čija je površina definirana ekvipotencijalnom plohom Zemljina gravitacijskog polja. Geografi su k tomu pridodali potrebu uvažavanja Zemljine reljefnosti jer, npr. razlika između najviše točke na Zemlji (Mt. Everest na Himalaji) i najveće dubine (dubina Challenger u Marijanskom jarku) iznosi oko 20 km, a približno tolika je i razlika između polumjera Zemlje od njezina središta do ekvatora i polumjera Zemlje od njezina središta do geografskih polova.

Uz različita znanstvena definiranja oblika Zemlje javljaju se i potpuno pogrešna tumačenja poput onih da Zemlja ima oblik ravne ploče. Pojedina i skupina koje zastupaju teoriju o Zemlji kao ravnoj ploči ima i danas širom svijeta, bez obzira na njihovu vjersku (ne)pripadnost, pa se okupljaju u pojedinim društvima (npr. *Flat Earth Society*), objavljuju postove i različite „dokazne materijale“ na društvenim mrežama (*Facebook* i dr.) i drugim mrežnim prostorima (*YouTube*, razni portali i dr.), a objavljuju i naširoko distribuiraju knjige s pompoznom naslovima. Neki među njima, pokušavajući nastupati apologetski li pak posve suprotno, prema kršćanstvu kritizerski, i jedni i drugi s manjkavim i površnim ili pak osebjunim tumačenjima Biblije, traže svetopisamske potvrde svojim „znanstvenim“ tezama. No, valja se podsjetiti da Biblija nije udžbenik iz astronomije, kao što nije ni znanstvena rasprava iz bilo kojega područja znanosti, što ni u kojem slučaju ne umanjuje njezino značenje za čovječanstvo. Štoviše, glavni je pisani izvor kršćanske vjere. Kršćani je smatraju Božjom riječju o Božjem djelu spasenja čovjeka, Židovi najveći dio Starog Zavjeta smatraju svojim

vjerskim temeljem, a mnogi drugi vrhunskim duhovnim djelom. S obzirom na to da je u mnogim svojim dijelovima Biblija svjedočanstvo konkretnih društveno-gospodarskih prilika, odnosno izvor iz kojega je moguće rekonstruirati posebnosti i probleme iz svakidašnjeg života čovjeka u stvarnom geografskom prostoru, na mnogim se mjestima u njoj spominju pojedina nebeska tijela te druge prirodne nebeske i zemaljske pojave i procesi, ali, naravno, bez ikakve pretenzije da ih se didaktički ili enciklopedijski definira i tumači.